

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

§. I. Qualiter sententia ferenda?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

Venit, cum sit pronuntiatio Judicis super incidenti quodam articulo, in exordio mediove litis occurrente interposita, principale negotium plerumque non finiens, nec terminans, *L. Post sententiam, de sent. & re iudicat.* proprie tamen sententiae nomen meretur definitiva, ita dicta, quod definiat negotium principale; & recte definitur, *pronuntiatio Judicis, qua controversia mota finis imponitur per absolutionem, aut condemnationem, L. 1. h. t.* quarum alteram contineat necesse est, ut infra dicitur. Caeterum materia sententiae est res cadens in disceptationem judicialem, *controversa* scilicet; nam quae est *determinata* majorem determinationem non desiderat. Non tamen quaevis causa a quolibet iudicanda venit; sunt enim causae, quae majorem Judicem desiderent, uti est causa *liberalis*, quae requirit Judices, Consules, Praetores, Proconsules, *L. fin. Cod.* Ubi causa est *status*, agi deb. hoc enim datum est libertatis favori, *L. non distinguemus. 32. §. de liberali sup. de recept. arbit.* quamvis incidens, etiam ab alio, cui alias cognitio non est summarie examinanda, veniat, *L. 3. C. de jud. L. 1. C. de ordine judic.* Contingit etiam interdum, quod potestas iudicandi sit restricta, v. g. quoad *quantitatem*, quam non egrediantur; quod in datis Judicibus frequens est, & municipali Magistratu. *L. de qua re. 74. §. 1. sup. de judic. Paulus §. sent. tit. 5.* Nisi aliter inter litigantes conveniat, ad §. 1. & *L. inter. 28. ff. ad municip.* Nam, licet privatorum consensus ex privato iudicem facere nequeat; *datum* tamen, etiam si non sit competens ex aliqua causa, competentem facere potest, subijciendo se ejus jurisdictioni, aut notioni. *L. 1. supra de jurisdic.* id est prorogando ejus jurisdictionem aut etiam tempus, quo jurisdictionis circumscripta, *L. 2. §. si Judex sup. de judic.* aut etiam quantitatem, ad quam restricta *dict.* §. 1. Et hoc voluntarie; nam coacta prorogatio, inutilis est, *dict.* *L. 2. in princip.* cum enim jurisdictionis sit circumscripta certis limitibus in gratiam partium, non debet, eis in vitis aliqua prorogatio admitti per Judicem, qui limites sibi datos non excedit; nam hoc partibus datum est, *dict.* §. 1. quibus positus:

§ I.

Qualiter sententia ferenda?

2552.
Questio procedit de sententiae ipsius valore, qui consideratur solemnitate pronuntiationis, vel ipsius sententiae forma debita. Quantum igitur ad solemnitatem, desideratur, ut *ab ipso Judice pronuntietur, sedente pro tribunali, loco consueto, publico, & scripto, sive libello, in quo concepta*; circa quod not. quod *legenda sit pro tribunali*, obtinere quoad Judicem ordinarium, non delegatum; nam delegatus non videtur adstringi ad Tribunal consuetum, sed videtur posse deligere locum aliquem honestum, arg. *L. si cum dies §. si arbitrer. sup. de receptis arbitr.* Episcopus in quolibet diocesis loco, non exempto, exercere judicialia potest, *C. Cum Episcopus*; de offic. ordin. in 6. *Sedere* autem debere Judicem, dum sententiam pronuntiat colligunt ex Novella, de Judicibus. 82. §. *sedebunt*, ut composita mente justum proferat. Quod ipsum plenius colligitur ex *L. 6. §. fin. sup. de postul. & cap. fin. de sent. & re jud. in 6.* ubi sententia, quae stando est prolata, non sedendo, dicitur esse *nullius momenti*. Et hoc, si causa sit requirens *plenam cognitionem*, *Gl. fin. in c. fin. de re judic. in 6.* nam si *de plano* tantum agatur, licebit Judici eam stando pronuntiare; ex *Clement saepe*, in fine; ubi *Gloss. V. Stans de V. S.* idem dic, si sint breves lites, vilium maxime personarum, vel causarum; nam haec sine scripto recte terminantur: quod & licet Episcopis inter suos cognoscentibus, *Auth. Nisi C. de sent. experic. recitant.* Not. 2. sententiam *sine scripto* editam, vel dictam, non habere vim, *L. fin. C. Comminationes*; qualiter nec vim obtinet sententia scripto quidem edita, sed *non lecta*, *L. 1. C. de sententia ex periculo recitand. nec subscriptio ad libellum data, L. 5. C. Comminationes*: haec de jure communi; nam ubi aliud est jure municipali, illi standum est. Per *periculum* autem hic intelligitur *scriptura*, seu libellus, ex quo sententia legenda est, sic dictis, quod ex sententia quis periclitetur vel Reus, vel Judex male iudicando.

N n n n 3

Ad-

2553.

Advertendum tamen, plures censere non esse de substantia processus, sententiam ferri *in loco consueto*. Hinc, si ex necessitate, vel alia gravi de causa imminenti periculi, in alio loco diceretur, non esset invalida. Et quamvis in L. 5. C. quomodo & quando dicatur: *si, ut proponis, Praeses Provinciae, cum certum locum cause dicenda dedisset, alibi per obreptionem aditus, sententiam, adversus te absentem, protulit, quod ita gestum est, ad effectum juris spectare minime oportet*; ex hac tamen lege non rectè colligitur, in tali casu necessitatis, vel periculi, sententiam extra locum consuetum dictam fore nullam. Nam in casu hujus legis ideo sententia erat nulla, quia erat per subreptionem lata *contra absentem*, absque contumacia; cum tamen sententia *contra absentem* non valeat, nisi sit contumax, L. 7. Cod. eod. *Ea quae statuuntur adversus absentes non per contumaciam, scilicet denuntiationibus, nequaquam ex more conventos, judicata rei firmitatem non obtinere, certum est.*

2554.

Secundò desideratur ad pronuntiationis valorem praesentia partium, L. de quocunque 47. h. t. L. *Ea quae 7. Cod. quomodo, & quando jud. sentent. prof. deb. secundum legem XII. Tab. quae habet, praesentibus omnibus litem addicito*. Sed hoc limitandum est, ut non procedat, si litem inchoata sit praesentibus partibus; tunc enim tenet lata absente parte ut dicitur L. fin. C. Quomodo, & quando, ibi: *cum praesentibus partibus litem inchoatam proponas, si, posteaquam contra te (licet absentem) pronuntiatum est, intra praefinitum diem non appellasti, latam sententiam rescindi postulanti, multa sacra constitutiones refragantur*; quamvis contra talem sententiam appellari possit; constat ex textu ibi: *si intra praefinitum diem non appellasti*. Ex quo in contrarium sequitur, sententiam latam, absente parte, extra causam contumaciae, fore nullam, si litem absentibus partibus inchoata sit, per dict. L. 7. ita Zoësius l. 42. Cod. tit. 1. h. t. n. 9. Ex quo consequenter habetur, sententiam, contra contumacem absentem, valere, ut habetur L. 73. §. fin. ff. de Judic. ibi: *sciendum est, ex peremptorio absentem condemnatum, si appellet, non esse audiendum, si modo per contumaciam desi-*

cit; si minus, audietur. Quia verò contumax non est, nisi quis tribus edictis, aut denuntiationibus, evocatus, aut uno peremptorio citatus, nihilominus venire contempserint, peremptorio, sententia lata contra non citatum, nulla est; quia sic lata esset contra non contumacem. L. Contumacia. 53. §. 1. ff. h. t. & L. Consentaneum 8. Cod. quomodo, & quando.

Eadem conclusio (quòd ad valorem sententiae requiratur praesentia partium) vel verè, vel juris interpretatione (nam *contumaciter absens pro praesente habetur* L. de Unoquoque 47. ff. de re judicat. juncta Gloss. V. praesentibus) constat etiam de jure canonico, ut habetur in Clement. Pastoralis. 2. de sent. & re judicat. ubi sententia Imperatoris Henrici, lata contra Regem Siciliae, *declaratur ipso jure nulla, quòd promulgata sit contra absentem, nec legitime citatum*; not. autem, valere tamen sententiam, etiam contra absentem, & legitime citatum, & non comparentem, non quidem ex contumacia, sed justa causa, Judici tantum ignorata; quamvis, probata deinde justitiae causae, retractetur, prout colligitur ex c. cum Bertholdus. 18. h. t. in quo, ut exponit Panormitanus, dicitur, si citatus non ad sententiam, ex legitima causa, Judici ignota, non comparent, tenere sententiam ab eo latam; sed retractari probatam legitimam absentiae causa; intellige probatione plenam; non enim retractatur, si non probetur non plene, nisi prius doceat de ipsius iniquitate.

Desideratur 3. ad valorem sententiae, *servato juris ordine*; prob. 1. ex c. ad probandum 24. h. t. ubi rubrica dicit, *revocata sententia propter juris ordinem non servatum, iterum de principali querendum*. Id, quod etiam tradit gloss. V. ex alia justa causa: prob. 2. ex L. Prolatam 4. C. de sentent. & interlocution. ibi: *prolatam a Praeside sententiam, contra solitum judicorum Ordinem, auctoritatem rei judicatae, non obtinere, certum est*; id, confirmatur a fortiori ex C. in causis. 19. h. t. ibi: *in causis, quae summi Pontificis iudicio deciduntur, & ordo juris, & vigor aequitatis, est subtiliter observandus; cum in similibus casibus ceteri teneantur similiter judicare, nisi forte, cum aliquid (causa necessitatis, & utilitatis inspecta) dispensative duxerit statuendum*. Juris autem

tem ordo consistit in eo, ut offeratur Libellus, lis contestetur, juretur de calumnia, depositiones testium recipiantur, & publicentur &c. Gloss. in cit. *L. Prolatam V. solitum judiciorum ordinem.*

2557. Observandum autem, duplicem esse juris ordinem; unum *juris naturalis, vel gentium*; qui stat in eo, ut sententia feratur, auditis partibus, & defensio permittatur Reo, ubi non est certum, nullam illi suffragari excusationem. Alterum *juris solum; humani*, v. g. quod libellus offeratur in scriptis, fiat contestatio litis, juretur de calumnia, &c. quo pronotato dicendum, ad juris ordinem, fundatum in solo jure positivo à se, vel Antecessoribus, non teneri Pontificem (ut diximus *lib. i. tit. 2.*) quamvis, nisi occurrat specialis ratio illum etiam observet non ex necessitate; sed honestate, ut diximus loco citato: illum verò juris ordinem, qui fundatur in jure naturali, vel gentium, nullus omnino Judex omittere potest; dum humana potestas nihil possit contra jus naturale; & jus gentium in eo etiam potissimum fundetur.

2558. Ex eod. c. *in causis* communiter deducunt Doctores, sententiam, latam à Principe, sive Ecclesiastico, sive Seculari, *habere vim legis* relatè ad Judices inferiores; ut & ipsi in similibus causis, eum judicij ordinem observare teneantur, ut habetur in textu illius c. ibi: *Cum in similibus casibus ceteri teneantur similiter judicare*; id, quod etiam dicitur *L. ult. C. de Legibus* ibi: *si imperialis Maiestas causam cognitionaliter examinaverit, & partibus, comminus constitutis, sententiam dixerit, omnes omnino Judices, qui sub nostro Imperio sunt, sciant hanc esse legem non solum illi causa, pro qua producta est; sed & omnibus similibus*; hoc tamen intelligendum est, si Princeps non procedit per dispensationem, vel ex plenitudine potestatis, vel præter jus commune; nam hoc aperte reperitur exceptum in textu c. *in causis*, ibi: *ceteri teneantur similiter judicare, nisi fortè cum aliquid causa necessitatis, vel utilitatis inspecta, dispensativè duxerit statuendum.*

2559. Hinc, quando dicitur *L. Nemo. Cod. de sentent. & interlocut. regulariter exemplis judicandum non esse*; &c. ut ait Alberic. in *L. 1. ff. de constit. Princip. illi, qui*

solis exemplis utuntur, ostendunt se juris imperitos, Jacobo de Ravenna, propterea carpente illos, qui, ubi defuerint sibi jura, & rationes, nihil aliud sciunt allegare, quam *quod ita fuit dictum, ita decisum*: non debet intelligi de exemplis, ubi vertuntur, seu afferuntur pro dubii juris interpretatione, ut notat gloss. ult. in *L. Nemo*, & Menochius *de presumpt. l. 1. presumpt. 1. à n. 29.* sed ubi exempla sunt contra leges claras, & perspicuas; cum sententia lata contra casum legis sit ipso jure nulla, *L. 2. C.* quando provocare non est &c. Cæterum; id, quod ex Ravenna dicitur, meritò procedit de his, qui lege, ac ratione destituti, nihil aliud pro se adducere valent, nisi tritum illud, *quia sic est moris, jam est praxis, sic jam est consuetum*, praxi & consuetudine non raro inducta, non causâ boni communis, & viâ legibus permittâ; sed potentiâ, & coactione.

Deinde distinguendum est, inter sententiam quoad juris ordinem à Principe servatum; & sententiam, in quantum est *decisiva causa inter partes litigantes*; de primo procedit c. *in causis*; non de secundo. Nam sententia, in quantum decisiva causæ, non habet vim legis, nisi Princeps exprimat, eam deinceps haberi vel pro lege; vel curat inseri corpori juris, ut diximus *lib. i. tit. 2.* nam *lex respicit directè bonum commune; sententia*, in quantum decisiva, litis, bonum particulare litigantium.

Præter dicta not. i. quæ diximus, de sententia Principis, quod faciat jus, relatè ad inferiores Judices, intelligi *de definitiva*; non interlocutoria tantum, nisi vel sit juris declarativa, ut notat gloss. in *Metum. 9. §. Sed quod Prætor ff. quod metus caus. V. colligitur*; vel inserta sit corpori juris; ut jam notavimus: vel feratur causa cognitâ, & præsentibus partibus, prout deduci potest ex *L. ult. C. de Legibus*:

Not. 2. ad *qualitatem* sententiæ præterea pertinere, quod feratur *purè*, & non sub conditione suspensiva; quia sic eo ipso non esset *definitiva*, hoc est causam terminans, eiquè finem imponens, ac determinans absolvendo, vel condemnando; quamvis ex eo, quod sub conditione tali lata sit, non evadat invalida; & contra illam appellari possit; Not. 3. ea, quæ dixi-

ximus n. 2552. ex jure civili, de sententia ferenda à Judice sedente, & legenda ex libello, seu scripto, etiam exigi de jure canonico c. fin. h. t. in 6. Nam in hoc c. Bonifacius VIII. ita loquitur: *etsi sententia definitiva* (postquam scripta fuerit) *debeat à Judice, non ab alio de scripti recitatione proferri* (aliàs nec nomen sententiæ mereatur habere: nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam, ampliori convenit honore refulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. *Sententia, quam scriptam edi à Judice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando non sedendo proferri contingit, nullius penitus est momenti.*

2562. Ex hoc textu colligitur, quòd ponat tres casus nullitatis sententiæ; & à primo unum casum excipiat, ut notat Joannes Andreas ibid; primus est, quòd sententia ferenda sit ab ipso Judice, & non ab alio (nisi sit Episcopus) 2. quòd ex scripto recitanda; 3. quòd sedendo, non stando, vel deambulando; id, quòd etiam, *saltem quoad scriptum*, observandum est in judicio causarum matrimonialium, beneficalium, & aliarum, quamvis juxta Clement. 2. de Judicijs, de plano, & summarie expediri possint. Ratio hujus sumitur ex Clement. *Sape 2. de Verb. signif. ibi: sententiam verò definitivam (citatis ad id, licet non peremptorie partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans, vel sedens proferat*: etiam (si ei videbitur) conclusionem non factam, prout ex petitione, & probatione, & aliis actibus in causa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel aliàs procedi potest simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii, volumus observari. Si tamen in præmissis casibus solemnis ordo judiciarius in toto, vel in parte, non contraducentibus partibus, observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

2563. Cæterum à dictis excipe 1. causas leviores, per Authent. *Nisi breves C. de sent.* seu laudo Arbitri; sententiam interlocutoriam, quæ fieri potest verbo, vel scripto, c. fin. h. t. in 6. & L. 3. C. de sent. ex periculo recitand: Notario tamen eam

in scriptum redigente, per c. *quoniam 1. t. de probat.* 3. causas notorias; nam hæc solemnitates non exigunt; c. *ad nostram.* 20. *de jurejurand.* 4. sententias summi Principis L. *digna.* 4. C. *h. t.* vel prolatam à personis illustribus, ut constat ex dict. c. *fin. de quo supr.* 5. nisi alicubi sit rationalis usus in contrarium;

Not. 3. ad sententiæ qualitatem etiam exigi, ne proferatur *die feriato c. 1. de ferijs;* & L. *fin. C. eod.* 2. ut fiat tempore, pro quo partes citatæ sunt, nam in alio, ferretur partibus non citatis argumento, L. *aut qui aliter* 35. & L. *ult. §. fin. ff. quod vi, aut clam.* 3. ne fiat *nocte*, sed de die, c. *consuluit* 24. *de Offic. Judicis delegat.* in quibus tamen attendi debet consuetudo loci, legitime inducta.

§. II.

In quem sententia ferenda?

DE hoc agitur in c. *Querelam* 24. §. *Not. igitur de elect. V. Oeconomi.* Nam, cum G. Cardinalis S. Vitalis, & Gubernator Ecclesiæ S. Agathæ & Clerici hujus, Presbyterum Ecclesiæ S. Salvatoris (pleno jure ad Ecclesiam S. Agathæ pertinentis) agente suo Oeconomo peterent removeri; ipse verò Presbyter negaret dictam Ecclesiam ad illam S. Agathæ ullo jure pertinere, asserens se per electionem populi, ad quem ex antiquo pertinet electio, à Cardinali S. Susannæ canonicè fuisse institutum; Pontifex Clericis Ecclesiæ S. Agathæ rescriptit: Nos rationibus utriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione œconomi vestri, super electione, ac institutione, de se facta in Ecclesia S. Salvatoris, absolvimus, & super his præfato œconomo silentium duximus imponendum, *cum nobis constiterit, quòd populus in quasi possessionem præsentandi Clericum, existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit, & Ecclesia eadem spectat ad titulum Sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno jure, salvâ quæstione super jure patronatus inter Ecclesiam vestram, & populum sæpe dictæ Ecclesiæ sancti Salvatoris; ubi glossa citata ait: verba sententiæ concipienda esse in personam Procuratoris, non principis agentis civiliter in judicio,* non